

Azərbaycanda hüquqi islahatların banisi ümummilli lider Heydər Əliyevdir

Azərbaycan xalqının taleyində böyük əhəmiyyət daşıyan ələ günlər var ki, həmin günlərdə onun gələcək həyatını müəyyən edən mühüm başlanğıcların əsası qoyulub. Belə günlərdən ən önəmlisi tariximizə qızıl həflərlə yazılmış 15 iyun - Milli Qurtuluş Günüdür. Milli Qurtuluş Günü Azərbaycan xalqı üçün sadəcə təqvim bayramı deyil, böyük ictimai, siyasi və tarixi əhəmiyyətə malik bir gündür. İyunun 15-i xalqımız üçün əsl qurtuluş tarixidir. Bu tarixi yaradan isə Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunub saxlanmasında, möhkəmlənməsində, inkişafında müstəsna rol oynayan, daim xalqına arxalanan və xalqına arxa, dayaq olan dahi insan - Heydər Əliyevdir.

1993-cü ilin iyununda ölkədə yaranmış mürəkkəb ictimai-siyasi durum Azərbaycanı real vətəndaş müharibəsi təhlükəsi yaratmışdı. Gəncədə dislokasiya olunmuş 709 sayılı hərbi hissə itaətsizlik göstərərək Müdafiə Nazirliyinə tabe olmadığını bəyan etmiş, hökumət hərbi qiyamı yatırmaq üçün Gəncəyə hərbi birləşmələr göndərmişdi. Lakin yürüdülməz yarıtmaz siyasət nəticəsində qiyamın miqyası genişlənməmiş və idarə olunmayacaq səviyyəyə çatmışdı. Qiyam qaldıraraq hərbi birləşmələr Bakıya doğru istiqamət götürərək, qiyamın başında duranlar hakimiyyətin dəyişməsinə tələb edirdilər. Vətəndaş müharibəsi üçün ciddi zəmin yarandıqı vəziyyətdə təhlükəli proseslərin qarşısını ala bilmədiyini dərk edən AXC-Müsavat İqtidarı son anda kömək üçün Heydər Əliyevə müraciət etmişdi. Naxçıvan Ali Məclisinin sədri olan görkəmli ictimai-siyasi xadim Heydər Əliyev xalqın və respublikanın hakim dairələrinin təkidli dəvətini qəbul edib, iyunun 9-da Bakıya gəlib. Ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən qurtarmaq missiyasını özünə götürən Heydər Əliyev həyatının təhlükəsi altında qoyaraq Gəncəyə gedib və aparıldığı danışıqlar nəticəsində vətəndaş qarşıdurmasını genişləndirməsinin qarşısını aldı.

Milli qurtuluş fəlsəfəsi sözün geniş mənasında Azərbaycanın mövcudluğunu, onun ən böyük tarixi nailiyyəti olan müstəqilliyini təmin etdi. Xalqın təkidli tələbi ilə ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi. Beləliklə, 15 iyun tariximizə Milli Qurtuluş Günü kimi daxil oldu. 1997-ci ildə Milli Məclisin deputatları 15 iyun tarixinin təqvimə Azərbaycan Respublikasının Milli Qurtuluş Günü kimi salınması təklifi ilə çıxış etdilər və parlament bu təklifi bəyəndi. Həmin vaxtdan Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətə qayıdışı Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edilir.

Milli Məclisin 1993-cü il iyunun 15-də keçirilən iclasındakı çıxışında Ulu Öndər Azərbaycan dövlətçiliyinin gələcək inkişaf strategiyasını elan etdi və sonrakı illərdə onu həyata keçirdi. Əgər müstəqilliyi qazanmaq ilkin şərt idisə, ikinci vacib məsələ onu qoruyub inkişaf etdirmək idi və bu, Ümummilli Liderin iradəsi sayəsində reallığa çevrildi. Heydər Əliyev milli dövlətçiliyimizin konsepsiyasını yaratdı. Bütün maneələrə baxmayaraq ən qısa müddətdə ölkədə ictimai-siyasi sabitlik bərpa olundu. AXC-Müsavat hakimiyyəti isə təbii ki, Heydər Əliyevin uğurlarını qısqançlıqla qarşılayıb ona mane olmağa çalışırdı. Məhz belə bir mürəkkəb siyasi şəraitdə Hey-

dər Əliyevin böyük potensialı Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunmasına çevrildi. Ümummilli Liderin şəxsiyyəti, onun özünəməxsus siyasi idarəetmə qabiliyyəti, xarizması, qətiyyəti, uzaqgörənliyi böhrana son qoydu, xalqımız Azərbaycan və azərbaycançılıq ideyaları ətrafında birləşdi. Ümummilli Liderin müdrikliyi və qətiyyəti sayəsində Azərbaycanda vətəndaş qarşıdurmasına birləşmə son qoyuldu, ölkəmiz xoşbəxtlikdən, siyasi çəkişmələrdən, sosial-iqtisadi böhrandan xilas oldu. Azərbaycan müstəqil, demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət kimi inkişaf etməyə başladı. Respublikanın qarşısında duran problemlər mərhələlərlə həll olundu, əmin-amanlıq, siyasi sabitlik yarandı. İctimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi və mədəni həyatda əsaslı dönüş başlandı, xalqımızda bütövlüyük, həmrəyliyi, milli birliyi təmin edildi, Azərbaycanın dünya birliyinə inteqrasiyası başlandı.

Ümummilli Liderin müdrikliklə irəli sürdüyü demokratikləşmə konsepsiyası xalqın təkamülə əsaslanan demokratiya yolu ilə irəliləməsi, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının iqtisadi nailiyyətlərə adekvat olaraq inkişaf etməsi, insan hüquq və azadlıqlarına etibarlı təminat mexanizmlərinin formalaşdırılması, habelə məhkəmə-hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi məsələlərini özündə ehtiva etmişdir. 1995-ci ilin 12 noyabrında ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası ölkənin gələcək inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirməklə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının təminatını dövlətin ali məqsədi kimi ön plana çıxarmışdır. Konstitusiyada hakimiyyət bölgüsü prinsipləri dəqiq əksini tapmış, zamanın tələbi ilə səsleşən məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə fundamental hüquqi zəmin yaradılmışdır. Konstitusiyanın keçid müddətlərində, Azərbaycan dövlətinin demokratik cəmiyyətə inteqrasiyası ilə əlaqədar olaraq bir sıra demokratik-hüquqi islahatların həyata keçirilməsi öhdəlik kimi qəbul edilmiş və bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi yönündə bir sıra mühüm addımlar atılmışdır.

Avropa ölkələrində hamılıqla qəbul edilmiş standart və normalara uyğunluq baxımından Azərbaycan Respublikasında cinayət, cinayət-prosessual, mülki və mülki-prosessual məəcəllələrin, habelə məhkəmə-hüquqi sistemlə bağlı yeni qanunların hazırlanmasının əsası qoyulmuşdur. Ulu Öndərin 21 fevral 1996-cı il tarixli Fərmanı ilə yaradılmış Hüquq İslahat Komissiyası bu və digər qanunların təkmil beynəlxalq təcrübə əsasında, demokratik ideallara uyğun

formada hazırlanmasını təmin etmişdir. Komissiya tərəfindən hazırlanmış "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" 10 iyun 1997-ci il tarixli, "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" 21 oktyabr 1997-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası qanunları, həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 iyul 1998-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" və 1 dekabr 1998-ci il tarixli "Məhkəmələr və hakimlər haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi və məhkəmə islahatlarının həyata keçirilməsinə dair tədbirlər barədə" fərmanları insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı təminatına xidmət edən məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsində yeni səhifə açmışdır.

2000-ci ildə dövlət orqanları sırasında ilk dəfə olaraq hakimlərin seçilməsi prosesində test üsulu ilə imtahan tətbiq edilmiş, müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin yaradılması istiqamətində mühüm addımlar atılmış və yeni məhkəmə sistemi fəaliyyətə başlamışdır. Bu məqsədlə bir sıra zəruri tədbirlər görülmüş, müstəqil və demokratik məhkəmə hakimiyyətinin formalaşdırılması sahəsində zəngin ənənələri olan dövlətlərin qabaqcıl təcrübəsi öyrənilmiş, Azərbaycan Respublikasında hakimliyə namizədlərin seçilməsi qaydaları təsdiq edilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdırdan sonra demokratikləşmə mərhələsinə qədəm qoyan Azərbaycanda, həmçinin cəmiyyətin bütövlüyük xidmət edən humanizm ənənələrinin təməli qoyulmuşdur. Ulu Öndər bütün dövrlərdə bu məfkurədən çıxış edərək, mərhəmət və insanpərvərlik kimi ən ali insani keyfiyyətləri əldə rəhbər tutmuşdur. Heydər Əliyevin humanizm ideyalarına böyük önəm verməsi və real həyatda bunu təcəssüm etdirən addımlar atması vətəndaş həmrəyliyinə xidmət etməklə yanaşı, insanların hakimiyyətə olan etimadını daha da artırmışdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi dövlət siyasətinin mahiyyətini özündə əks etdirən humanistliyin nəticəsində əfv və amnistiya təsisatları yaradılmış, 1995-2003-cü illərdə 7 amnistiya aktı qəbul edilmiş və 32 əfv fərmanı imzalanmışdır. Məhz Heydər Əliyevin humanizminin nəticəsi olaraq ölkəmizdə ölüm hökmü aradan qaldırılıb və Azərbaycanın adı Şərqdə ilk olaraq bu cəzanı ləğv edən ölkə kimi tarixə düşüb. 1993-cü ildə ölüm hökmü üzərində moratorium qoyulub, 1998-ci ildə isə bu cəza tamamilə ləğv edilib.

Ulu Öndərin humanizm siyasəti ənənələrinə sadiqlik Prezident İlham Əliyevin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birini təşkil edib. Heydər Əliyevin məhkəmə təməllər üzərində əsasını qoyduğu humanizm siyasətini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev əfvətin institutunun çevik və işlək mexanizm əsasında fəaliyyətini təmin edib, hər zaman mərhəmət, insanpərvərlik və humanizm məfkurəsindən çıxış edərək cinayət törətmiş şəxslərin bağışlanması ənənəsini yaşadıb, inkişaf etdirib. Törətdiyi cinayət əməllərindən səmimi peşmançılıq keçirən, azad cəmiyyətə və normal

FEHRUZ ABBASOV,
Şirvan İnzibati
Məhkəməsinin sədri

həyata qovuşmaq istəyən məhkumların əfvlə bağlı müraciətlərini nəzərə alan dövlət başçısı bayram və əlamətdar günlərdə imzaladığı əfv sərəncamları ilə onları cəzalarının çəkilməmiş hissəsindən tam və ya qismən azad edib.

İnkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsi göstərir ki, hər bir ölkədə aparılan hüquqi islahatların səmərəli nəticələr verməsi məhkəmələrlə yanaşı, məhkəmə sisteminin fəaliyyətinin müasirləşdirilməsindən və təkmil mexanizmlər üzərində qurulmasından bilavasitə asılıdır. Ümummilli Lider hələ 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdırdan sonra məhkəmə sistemində aparılan islahatları hüquqi dövlət quruculuğunun mühüm şərti saymışdır. Azərbaycan Konstitusiyasında məhkəmə hakimiyyəti ilə bağlı geniş əksini tapmış prinsiplər beynəlxalq standartlara tam cavab verməklə yanaşı, şəffaf və müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin formalaşmasına hüquqi zəmin yaratmışdır. Əsas Qanunda təsbit olunmuş məsələlər bir daha təsdiqləyir ki, respublikada məhkəmə hakimiyyəti insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiə edən, hüquq qaydasını cinayət və digər hüquqpozmalardan müdafiə edən, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi çərçivədən kənara çıxmasına nəzarət edən müstəqil dövlət hakimiyyəti qoludur.

2004-cü ildən Avropa Şurası ekspertlərinin yaxından iştirakı ilə məhkəmə orqanlarının fəaliyyətini tənzimləyən bir sıra normativ hüquqi sənədlərin hazırlanması - "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanuna əlavə və dəyişikliklərin edilməsi, "Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında Qanunun qəbulu, "Hakimlərin Seçki Komitəsi haqqında Əsasnamə"nin, "Vakant hakim vəzifələrinə hakim olmayan namizədlərin seçilməsi qaydaları"nın təsdiqi, nəhayət, Hakimlərin Seçki Komitəsinin yaradılması bütövlükdə ölkədə məhkəmə-hüquq sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi baxımından prinsiplial siyasi iradə nümayişi kimi dəyərləndirilməlidir.

Ölkənin dinamik inkişafının keyfiyyətə yeni mərhələsində məhkəmə hakimiyyətinin özünüdarə imkanlarının təmin edilməsi, hakimlərlə bağlı təşkilati-hüquqi məsələlərin kompleks həlli baxımından yeni quruma da ehtiyac duyulurdu. "Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında" Qanunun qəbulu və 2005-ci ilin fevralından Məhkə-

mə-Hüquq Şurasının demokratik əsaslarla formalaşdırılmış yeni tərkibdə fəaliyyətə başlaması məhz bu zərurətlə şərtlənərək məhkəmə-hüquq islahatlarında keyfiyyətə yeni mərhələnin əsasını qoymuşdur. Məhkəmə-Hüquq Şurası ölkə rəhbərliyinin fərman və sərəncamlarından irəli gələn vəzifələrin həlli, habelə məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin müasir dövrün tələblərinə uyğun müasirləşdirilməsi istiqamətində sistemli tədbirlər həyata keçirmişdir. Hakimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, iş yerinin dəyişdirilməsi, vəzifədə irəli çəkilməsi, intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi və onların fəaliyyəti ilə bağlı digər məsələlər bu orqanın səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Bu sahədə həyata keçirilmiş vacib tədbirlər sırasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış "Məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi və bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" 19 yanvar 2006-cı il tarixli, "Azərbaycan Respublikası məhkəmələri hakimlərinin sayının artırılması və məhkəmələrin ərazi yurisdiksiyasının müəyyən edilməsi haqqında" 17 avqust 2006-cı il tarixli, "Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər və "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" və "Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Qanunun təsdiq edilməsi barədə 22 iyun 2010-cu il tarixli fərmanlar xüsusi ilə qeyd edilməlidir.

Qeyd edilən fərmanların imzalanması ilə əhalinin məhkəmələrə əlçatanlığı yaxşılaşdırılmış, bölgələrdə hüquq institutlarının inkişafı məqsədilə regional apellyasiya və ağır cinayətlər məhkəmələri yaradılmış, habelə dövlət orqanları tərəfindən vətəndaşların pozulmuş hüquqlarının bərpası ilə əlaqədar inzibati ədliyyə sistemi yaradılmaqla yeni inzibati məhkəmə fəaliyyəti başlamışdır.

Ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında müsbət rezonans doğuran "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanı bu baxımdan həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarının uğurlu davamı kimi qiymətləndirilməlidir.

Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev vətəndaşların mənafeyinə hesablanmış çoxşəxli hüquqi, iqtisadi-siyasi islahatların uğurla davam etdirildiyi bir şəraitdə məhkəmələrin fəaliyyətində müşahidə olunan çatışmazlıqların tamamilə aradan qaldırılmasına çalışır. Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sistemi günü-gündən müasirləşdirilir, möhkəmləndirilir, təkmilləşdirilir və dünya standartları səviyyəsinə uyğunlaşdırılır. Bu isə ölkəmizdə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının məhkəmə yolu ilə qorunmasına daha yüksək səviyyədə təminat verilməsi deməkdir.

Birmənalı olaraq qeyd etmək lazımdır ki, bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla aparılan dövlət siyasətinin əsasında məhz Heydər Əliyevin ölməz ideyaları dayanır. Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan bu gün inkişafını özü təmin edən, güclü, müstəqil, müasir respublikadır. Heç şübhəsiz ki, Azərbaycan bundan sonra da Prezident İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın həyata keçirdikləri uğurlu daxili və xarici siyasət sayəsində getdikcə daha da möhkəmlənəcək, davamlı uğurlara imza atacaq.